

7. Проектирование и моделирование промышленных изделий: Учеб. для вузов. Под ред. С.А. Васина, А.Ю. Талащука. – М.: Машиностроение-1, 2004 – С. 401.

УДК 378.147

Оксана Марущак, Володимир Король
(Вінниця, Україна)

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ОСНОВ ДИЗАЙНУ

У статті обґрунтовано доцільність формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ дизайну; визначено зміст професійної компетентності майбутнього вчителя технологій з основ дизайну. Запропоновано та обґрунтовано структурні та функціональні компоненти професійної компетентності майбутнього вчителя технологій з основ дизайну.

***Ключові слова:** професійна компетентність, учитель технологій, дизайн-підхід, структурні компоненти.*

В статті обоснована целесообразность формирования у будущего учителя технологий профессиональной компетентности по основам дизайна; определено содержание профессиональной компетентности будущего учителя технологий по основам дизайна. Предложены и обоснованы структурные и функциональные компоненты профессиональной компетентности будущего учителя технологий по основам дизайна.

***Ключевые слова:** профессиональная компетентность, учитель технологий, дизайн-подход, структурные компоненты.*

In the article the expediency of the formation of the future teacher of technology professional competence of the foundations of design; the content of professional competence of future teachers of technology the basics of design. Proposed and justified the structural and functional components of professional competence of future teachers of technology the basics of design.

*матеріали 11 Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

Keywords: professional competence, technology teacher, design approach, structural components.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Підготовка майбутніх учителів технологій набуває важливого значення для вирішення завдань соціалізації підростаючого покоління, його підготовки до професійної діяльності в оновленому соціально-економічному середовищі та формування технологічної культури, в тому числі конструкторсько-проектувальної та проектно-художньої. Для реалізації технологічної освіти учнів необхідний висококваліфікований фахівець – учитель технологій, який вільно володіє професійними знаннями, готовий до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

Випускники вищих педагогічних навчальних закладів мають бути не тільки технічно освіченими, а й здійснювати керівництво перетворювальною діяльністю учнів, мати уявлення про стиль, композицію, кольорознавство, формоутворення, види мистецтва, сучасні напрями розвитку дизайну, володіти художньо-графічними навичками, уміти використовувати накопичений суспільством досвід створення естетичних цінностей для розвитку творчих здібностей, проектної культури учнів. Тому оновлення науково-методичного педагогічного знання і підвищення ефективності системи технологічної освіти пов'язані з дизайном, дизайн-освітою, дизайн-підходом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз науково-педагогічної та спеціальної літератури свідчить про те, що проблеми професійної компетентності майбутніх дизайнерів торкається велика кількість дослідників: І. Герасименко

(технології виробництва художньо-конструкторського формотворення); В. Даниленко, Є. Лазарєв (дизайн як техно-естетична система); О. Трошкін (розвиток ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності); О. Фурса (дизайн-освіта у мистецьких коледжах); В. Прусак (підготовка дизайнерів у вищих навчальних закладах). Проте проблема формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ дизайну в зазначених та інших роботах не розглядається, що й зумовило актуальність теми статті.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності формування у майбутнього вчителя технологій професійної компетентності з основ дизайну, визначенні її змісту і структурних компонентів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Дизайн в сучасному його розумінні вже не ідентифікується з художнім конструюванням, промисловою естетикою тощо. Якщо раніше його роль вбачалася в основному в облагороджуванні зовнішнього вигляду продуктів промислового виробництва (з метою поліпшення їх збуту), то нині дизайн, крім власне художнього конструювання, передбачає практично весь комплекс проблем, пов'язаних зі створенням предметного середовища проживання і дуже важливих в освітньому та виховному плані: моральних, екологічних, соціологічних, психологічних та ін. Дизайн як змістовна основа навчальної дисципліни «Технології» оптимально відповідає сучасному призначенню ще й тому, що забезпечує культурологічну, гуманітарну спрямованість і тим самим підвищує цінність загальноосвітньої підготовки учнів.

Технологічна освіта на основі дизайн-підходу дозволяє проводити з учнями систематичну роботу з формування у них духовно-моральних і естетичних цінностей, реально застосовуючи їх до поліпшення життєвого середовища, що зумовлюють такі фактори:

- комплексний характер занять (зміст дисциплін освітньої галузі

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

«Технологія» дозволяє тісно пов'язати екологічні та естетичні проблеми з техніко-технологічними);

– докладне та глибоке осмислення учнями інформації, що повідомляється (оскільки отримані теоретичні відомості вони застосовують у власній проектній художньо-конструкторській та технічній діяльності);

– активізація за допомогою навчальної та проектно-дослідницької діяльності учнів не тільки раціональної, а й емоційної структури особистості, що сприяє гармонійному розвитку.

Уроки трудового навчання (технологій), побудовані на основі дизайн-підходу, мають широкі можливості для поглиблення загальноосвітньої підготовки, формування духовної культури і всебічного розвитку учнів. Водночас зберігаються передбачені діючими програмами власне технологічні знання та вміння. Однак тут вони виконують роль засобу, а не мети навчання. Разом з тим не є метою цього предмету формування в учнів системи спеціальних знань з галузі дизайну. Все це лише становить необхідну основу (яка є у будь-якого навчального предмета), що дозволяє організувати вивчення навколишнього світу з певних позицій, які не використовуються в інших галузях знань і доповнюють його загальну картину.

Мета дизайн-підходу в технологічній освіті учнів – допомогти їм розглянути зміст і призначення предмета по іншому, залучити до уроків необхідний культурологічний матеріал, а також організувати процес виготовлення виробу учнями не тільки як послідовність технологічних процесів та операцій, а як проектну діяльність.

Дизайн-підхід у технологічному навчанні змінює й методику організації діяльності учнів. До найважливіших її характеристик можна віднести такі:

– практична діяльність є необхідною ланкою в ході пізнавальних процесів і спрямована на їх розвиток;

– конкретні завдання вимагають не просто виготовлення виробів, а

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

розв'язування задач, в яких предметно-практична форма їх виконання є одним із можливих засобів, що стимулюють розумові дії;

– провідне місце в системі завдань займає проектна художньо-конструкторська діяльність, що передбачає висунення проектних гіпотез, створення ідеальних (уявних) моделей конструкції та художньо-естетичного вигляду речей, самостійний пошук способів їх практичного втілення.

Отже, на вимогу сучасного суспільства майбутньому вчителю технологій для успішного впровадження у практику інновацій та реалізації їх у нових економічних і політичних умовах необхідно володіти певним рівнем професійної компетентності з основ дизайну.

Основу професійної компетентності майбутнього вчителя технологій з основ дизайну становлять виховання сприйняття проектної культури й розвиток дизайнерського мислення. Її формування є важливою передумовою й показником готовності майбутнього вчителя технологій до професійної діяльності. Така готовність досягається під час морально-психологічної, професійної й художньої підготовки і є результатом всебічного розвитку його особистості. Зміст професійної компетентності майбутнього вчителя технологій з основ дизайну визначається кваліфікаційною характеристикою, що представлена нормативною моделлю компетентності фахівця і відображає науково обґрунтований склад професійних знань, умінь і навичок [4, 303].

Ми трактуємо професійну компетентність майбутніх учителів технологій з основ дизайну як інтегральну якість особистості, що включає загальнокультурні (необхідні для широкого кола професій і включають обов'язкові знання в царині мистецтва та загальноосвітніх дисциплін) і професійні компетенції (професійно-функціональні знання та вміння, які забезпечують конкретизацію загальнокультурних компетенцій і розглядаються як володіння методами творчого процесу у професійній діяльності), тобто дозволяє результативно здійснювати свою професійну діяльність і творчо самореалізуватися у професії за допомогою наявних знань, умінь, навичок і

професійно-особистісних якостей. Ця якість, враховуючи специфіку дизайнерської діяльності, відображає якісні характеристики свідомості особистості, стиль мислення, проектну культуру й громадянську позицію.

На підставі вищезазначеного робимо висновок, що у процесі формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ дизайну на перший план виходить творчий компонент і сукупність діяльнісних складових.

Визначимо структурні компоненти професійної компетентності майбутніх учителів технологій з основ дизайну.

Науковець Т. Мала глибоко проаналізувала змістовий бік професійної компетентності фахівця з дизайну та виокремлює такі структурні компоненти професійної компетентності фахівця з дизайну: мотиваційний, операційно-технологічний та регулятивний [3, 9-10].

Мотиваційний компонент передбачає систему мотивів, що виражають спонукання фахівця до діяльності, а саме: соціально-професійні (професійний спосіб бачення світу, професійно-змістовне та професійно-відповідальне ставлення до суспільства, своєї професії, розуміння її соціальної значущості; прагнення до ефективної контактної взаємодії з професійним середовищем і з людьми інших культур, мов і релігій) та особистісні (ціннісне ставлення до об'єктів праці та здібності до своєї професії, внутрішнє прийняття її цілей, умов, завдань; професійна самосвідомість; стійка потреба в професійному самовдосконаленні; мотивація високих творчих досягнень у вирішенні завдань різного характеру складності, прагнення досягати необхідного рівня самооцінки і домагань у діяльності).

Операційно-технологічний компонент містить систему знань, навичок (загальнопрофесійних – за всіма професіями одного виду діяльності, професійних – загальних за всіма спеціальностями однієї професії, спеціальних – за конкретною спеціальністю, методичних – за предметом діяльності); систему

вмінь (гностичних, аналітичних, прогностичних, проєктивних, естетичних, організаційних та управлінських); сукупність професійних якостей (цілеспрямованість, самостійність, працездатність, дисциплінованість, надійність, комунікабельність, толерантність, готовність працювати в колективі, здатність опановувати нові технології, володіння культурою системного підходу в професійній діяльності), професійна та загальна ерудиція: естетична, соціальна, політична, економічна, правова й екологічна культура.

Регулятивний компонент включає здатність самоналаштування на проєктну діяльність, уміння мобілізувати свій професійний потенціал; оцінка та переоцінка своїх здібностей; корекція власних дій і поведінки, володіння способами професійно-особистісного самовираження, саморозвитку та самовдосконалення; розвиток власної творчої індивідуальності; адекватна самооцінка значущості своєї участі в спільній роботі.

На відміну від Т. Малої, А. Кулешова характеризує не лише структурні компоненти професійної компетентності дизайнера (мета, зміст, форми й методи навчання), а й функціональні:

– когнітивно-діяльнісного (розуміння провідної ролі та значення категорії «комунікативність», уміння користуватися нею під час дизайну; уміння співвідносити образотворчу частину тексту з графічною; володіння методами створення фірмового стилю; навички переносу своєї творчості на цифрову, програмну і технологічну основи поліграфічних технологій; уявлення про принципи правової охорони об'єктів дизайну);

– мотиваційно-ціннісного (проєктна настанова: настанова на пізнання, критику, перетворення, творчість у сфері естетичного; на розвиток своїх професійно значущих якостей; комбінація екстринсивних (зовнішніх) та інтринсивних (внутрішніх, процесуальних) мотивів за умови домінуючої процесуально-змістовної мотивації; проєктно-професійна ідеологія дизайнера; установка на проєктування тексту-повідомлення і візуального середовища; уявлення про себе як про майбутнього дизайнера);

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

– індивідуально-особистісного (образне мислення, що формує морфологію дизайнерського об'єкта; специфіка уяви й креативності; особливі співвідношення поєднання образного й понятійного компонентів) [2, 7].

Цікавим є погляд Ю. Бундіної, яка пропонує три компоненти професійної компетентності дизайнера, а саме:

– гносеологічний (передбачає адекватне сприйняття, осмислення природних і соціальних процесів світу й визначає систему знань майбутнього фахівця з дизайну, де зміст знань концентрується за такими напрямками: загальнотеоретичний базис, загально-художній базис, спеціальні технологічні й інженерно-технічні знання, організаційно-технічні знання);

– праксіологічний (включає сукупність професійних умінь, що поділяються на інформаційно-аналітичні, конструктивно-графічні, проєктивні, художньо-естетичні, інструментальні, організаційні);

– аксіологічний (виражається в ціннісному ставленні до професії дизайнера та реалізується в здатності людини змінюватися залежно від ситуації, зі збереженням певного ядра, що включає цілісний світогляд і систему ціннісних орієнтацій) [1, 94].

Аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що складовими професійної компетентності майбутнього вчителя технологій з основ дизайну є система знань, професійних умінь і його здатність успішно адаптуватися до нових вимог виробництва.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок про те, що формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ дизайну є об'єктивно необхідним і доцільним. Цей процес має низку суттєвих позицій, що є значущими для загальної освіти, зокрема:

– дозволяє здійснити інтеграцію мистецтва і техніки, формує уявлення

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

про гармонійне навколишнє середовище;

- формує уявлення про екологічні та духовно-естетичні засади життя;
- передбачає освоєння традицій, яким підкоряється розвиток предметного середовища, і тим самим виховує національно-патріотичні почуття учнів;

- органічно поєднуючи інтелектуальний й емоційний компоненти, дозволяє помітно інтенсифікувати навчання та сприяє гармонійному розвитку особистості.

Нами визначено коло проблем, що вимагають подальшого опрацювання, зокрема: удосконалення у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ дизайну на основі інших теоретико-методологічних підходів; оновлення змісту фахових дисциплін з урахуванням проектно-дизайнерської складової; психологічні проблеми формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ дизайну; розроблення засобів навчання з використанням нових педагогічних та інформаційних технологій з метою вдосконалення процесу формування у майбутніх учителів технологій професійної компетентності з основ дизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бундина Ю.М. *Формирование профессиональной компетентности студентов-дизайнеров как аксиологическая проблема* / Ю.М. Бундина // *Вестн. Одес. гос. ун-та.* – 2006. – Т. 1, № 6 (июнь). – С. 92-97.
2. Кулешова А.И. *Формирование профессиональной компетентности графического дизайнера в вузе* : автореф. дис. на соискание науч. степени кандидата пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / А. И. Кулешова. – Тула, 2009. – 21 с.
3. Мала Т.В. *Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з книжкового дизайну у вищих навчальних закладах* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Т. В. Мала. – Луганськ, 2008. – 23 с.
4. Марущак О.В. *Зміст професійної компетентності майбутнього вчителів технологій з дизайну одягу* /

*Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної заочної конференції
«Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика»*

О. В. Марущак // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна : Зб. наук. пр. – Випуск 19 : Інноваційні технології управління якістю підготовки майбутніх учителів фізико-технологічного профілю. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2013. – С. 302-304.

УДК 378.147:746.3

Галина Мельник,
Галина Ліщинська-Кравець
(Дрогобич, Україна)

РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВИШИВКИ

У статті на основі аналізу педагогічної, психологічної та методичної літератури розкривається роль процесу навчання студентів вишивці у розвитку їх інтелектуальної активності. Висвітлено чинники розвитку інтелектуальної активності студентів, шляхи їх реалізації, а також наводяться способи стимулювання інтелектуальної активності майбутніх вчителів під час навчання вишиванню.

Ключові слова: творча активність, креативність, інтелектуальна активність, мистецтво вишивання.

В статье на основании анализа педагогической, психологической и методической литературы раскрывается роль процесса обучения студентов вышивке в развитии их интеллектуальной активности. Раскрыты факторы развития интеллектуальной активности студентов, пути их реализации, а также наводятся способы стимулирования интеллектуальной активности школьников во время обучения вышиванию.

Ключевые слова: творческая активность, креативность, интеллектуальная активность, искусство вышивки.